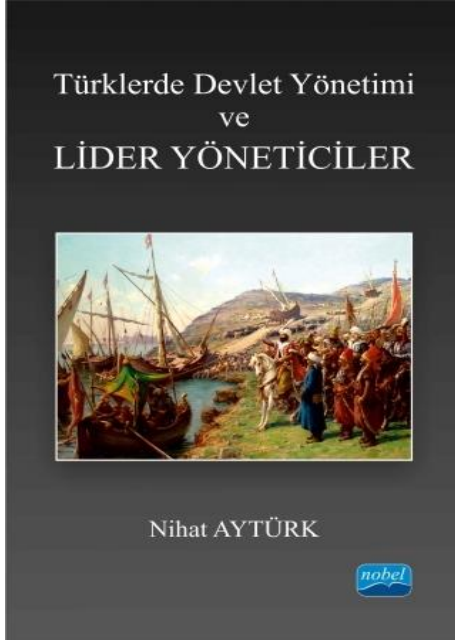

TÜRKLERDE DEVLET YÖNETİMİ VE LİDER YÖNETİCİLER

Dört bin yıllık tarihe sahip olan Türkler, Orta Asya bozkırlarından çıkarak ve üç kıtaya yayılarak büyük devlet ve imparatorluklar kurmuş, cihana hâkim olmuş; yönetimleri, kültür ve medeniyetleriyle örnek ve önder olmuş soylu ve yüce bir millettir.

Türkler 10'uncu yüzyılda İslamiyet'i kabul ettikten sonra, İslam dünyasının da hâkimi, hâdimi ve hâmisi olmuş; İslam kültür ve medeniyetini kurmuş ve geliştirmiştir. Türklerin bu üstün başarılarının sırrı; güçlü ve köklü bir devlet ve teşkilat yapısına; ilme ve hukuka, disipline, adalet ve hoşgörüyü dayalı yönetim anlayışına sahip olmalarıdır.

Bu nedenden ki; Türk milleti tarih boyunca hiç tutsak olmamış; emperyalist ülkelerin himayesi ve sömürgesi altına girmemiştir. 20'nci yüzyılda Türk Devleti'ni yıkmaya, Türk milletini yok etmeye kalkışan emperyalist ülkelerin işgaline karşı, Gazi Mustafa Kemal (Atatürk) önderliğinde başlayan ulusal direniş ve diriliş hareketiyle, Türk milleti ulusal bağımsız devletini kurmuş, dünyada tekrar güçlü ve lider bir ülke olmuştur.

Tarihte var olan kimi hükümdarlar ve devlet adamları kimi tarihçiler ve yazarlar tarafından olduğundan fazla övülmüş, sadece üstün özellikleri ve zaferleriyle anılmış; kimi tarihçiler ve yazarlar tarafından da yerilmiş; sadece kusurları, hataları, yanlışları, yenilgileri ve kötülükleriyle anlatılmıştır. Örneğin II. Abdülhamid kimi yazarlar tarafından "Ulu Hakan", kimi yazarlar tarafından "Kızıl Sultan" olarak nitelendirilmiştir. Oysa ne kızıl sultan ne ulu hakandır. Dışta denge, içte baskı politikasıyla 33 yıl ülkeyi başarıyla yönetmiş; ülkenin birçok alanda gelişmesini sağlamış, Osmanlı İmparatorluğunun son büyük padişahıdır.

Bilinemlidir ki; padişah da olsa bütün liderlerin üstün yanları ve başarıları olduğu gibi kusurları, hataları, zaafı ve zayıflıkları da vardır. Onların en büyük başarıları üç kıtada milyonlarca insanı güvenlik içinde adalet ve hoşgörüyü yönetmiş olmalarıdır. Onlar, Mete Han'dan itibaren; Moğolistan'dan (Asya'dan), Afrika ve Avrupa'ya kadar üç kıtaya uzanan cihanı Clenton, Bush, Obama gibi Beyazsaray'dan telefonla, uyduyla yönetmediler. Amerika'dan Çin'e uçakla gitmediler. Moğolistan'dan Avrupa'ya at sırtında gittiler. Ömürlerinin çoğunu çadırda ve at sırtında geçirdiler. Kimi, dünyayı korkuyla titretti, binlerce insanı yok etti ama çoğu adaletle, hoşgörüyü hükmetti; fethettikleri ülke halklarına güvenlik, huzur, refah ve saadet getirdi. Kimi, şehirleri ve eserleri yaktı, yıktı ama çoğu günümüze kadar gelen abideler ve şaheserler yaptı, bize bıraktı.

Bilinemlidir ki; tarihteki Büyük Hun İmparatorluğu, Göktürk İmparatorluğu, Uygur İmparatorluğu, Büyük Selçuklu İmparatorluğu, Timur İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu *Türklerin* imparatorluğu idi. Türkiye Cumhuriyeti de *Türklerin* Cumhuriyeti'dir. "*Günümüzün Türkleri Mete Han'dan itibaren 15 imparatorluk kuran, asırlarca dünyaya hâkim olan dev Türklerin torunlarıdır.*" Türkler hakkında en güzel sözü ve gerçeği, büyük bir otorite olan Rene Grusset, *Asya Tarihi* adlı ünlü eserinde açıkça ifade etmiştir: "*Türkler, hükümler olmak için yaratılmış bir ırktır.*"

Ünlü tarihçi İlber Ortaylı'nın ifadesiyle; "*Türk olmak büyük bir onur, gurur ve imtiyazdır. Türkler bu imtiyazı I'inci Dünya Savaşı'nda, başta Çanakkale olmak üzere bütün cepheelerde kan ve can pahasına topraklarını emsalsiz kahramanlıklarıyla savunarak kazanmışlardır.*" I'inci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya tarafında olduğu için masa başında yenik sayılarak işgal edilen Türkler, tüm varlığını ortaya koyarak kazandığı Kurtuluş Savaşı ile bu emsalsiz kahramanlığını bir kez

daha taçlandırmışlardır. Türklerin insanlık tarihine ve evrensel uygarlığa en büyük katkıları, devlet ve ordu örgütleme yetenekleri ile çeşitli kavimleri yüzyıllarca adalet, güvenlik, refah ve hoşgörü içinde bir arada yaşatma ve yönetme birikim ve becerileridir.

Bu Kitap'ta; Türk devletlerinin yönetim ve teşkilat yapıları ile Mete Han'dan itibaren lider yönetici olan büyük devlet adamlarının (hükümdarlar, valide sultanlar, sadrazamlar, şeyhülislam, kaptanıderyalar, vezirler ve valiler) kişilik özellikleri ve yaşam biçimleri; nitelik ve yetenekleri, hizmetleri ve eserleri, zaferleri ve yenilgileri, zaafı ve hataları objektif olarak ele alınmış ve anlatılmıştır.

I. BÖLÜM: TÜRKLERDE DEVLET VE YÖNETİM

A. TÜRK DEVLETLERİ

B. İSLAM ÖNCESİ DÖNEMDE TÜRKLERDE DEVLET VE YÖNETİM

C. TÜRK-İSLAM DEVLETLERİNDE TEŞKİLAT VE YÖNETİM

D. ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ'NDE TEŞKİLAT VE YÖNETİM

1. Hükümdar ve Saray Teşkilatı
2. Mülki Teşkilat
3. Askerî Teşkilat (Ordu ve Donanma)
4. Adli Teşkilat

II. BÖLÜM: TÜRK DEVLETLERİNDE LİDER YÖNETİCİLER

METE HAN

ATTİLA

BİLGE HAN

SATUK BUĞRA HAN

GAZNELİ MAHMUD

SELÇUK BEY

TUĞRUL BEY

SULTAN ALPARSLAN

SULTAN MELİKŞAH

KUTALMIŞOĞLU SÜLEYMAN ŞAH

SULTAN I. ALÂEDDİN KEYKUBAD

CENGİZ HAN

TİMUR

BÂBÜR ŞAH

III. BÖLÜM: OSMANLI DEVLETİNDE TEŞKİLAT VE YÖNETİM

A. DEVLET TEŞKİLATI

1. Padişah ve Saray Teşkilatı

- a. Padişah
- b. Hükümdarlık ve Saltanat Sembolleri
- c. Saray Teşkilatı
  - 1) Harem-i Hümayun
  - 2) Enderun-u Hümayun (Saray Üniversitesi)
  - 3) Bîrun (Saray Genel Sekreterliği)

2. Mülki Teşkilat

- a. Merkez Teşkilatı (Merkezî Yönetim)
  - 1) Divan-ı Hümayun (İmparatorluk Hükûmeti)
  - 2) Sadrazamlık
- b. Eyalet Teşkilatı (Mülki Yönetim)

3. İlimiye Teşkilatı

- a. Din İşleri (Şeyhülislamlık ve Müftülük)
- b. Adalet ve Yargı İşleri (Kazaskerlik ve Kadılık)
- c. Eğitim-Öğretim İşleri (Medreseler ve Müderrislik)

4. Askerî Teşkilat (Ordu ve Donanma)

- a. Ordu
- b. Donanma (Deniz Kuvvetleri)
- c. İstihbarat Teşkilatı

5. Maliye ve Hazine Teşkilatı

B. DEVLET TEŞKİLATINDA VE YÖNETİMDE YOZLAŞMA

C. DEVLET TEŞKİLATINDA VE YÖNETİMDE MODERNLEŞME

1. Merkezi ve Mülki Yönetimde Modernleşme
2. Mahallî Yönetimde Modernleşme (Belediye Teşkilatı)
3. Eğitim - Öğretim Kurumlarında Modernleşme
4. Askerî Teşkilatta Modernleşme
5. Yargı ve Adliye Teşkilatında Modernleşme
6. Siyasal Rejimde Modernleşme (Meşrutiyet)

IV. BÖLÜM: OSMANLI DEVLETİ'NDE YÖNETİM VE YÖNETİCİLİK

A. YÖNETİM DÖNEMLERİ

1. Kuruluş Dönemi
2. Yükselme Dönemi
3. Duraklama Dönemi
4. Gerileme Dönemi
5. Dağılma ve Çökme Dönemi

B. YÖNETİM SINIFLARI

1. Mülkiye Sınıfı
2. İlmiye Sınıfı
3. Seyfiye Sınıfı
4. Kalemîye Sınıfı

C. DEVLETİN ŞEKLİ VE YÖNETİM BİÇİMİ

D. DEVLETİN YÖNETİM POLİTİKASI

E. YÖNETİCİLERİN YETİŞTİRİLMESİ

F. VELİAHD VE ŞEHZADELERİN YETİŞTİRİLMESİ

G. VELİAHTLIK VE TAHT'A ÇIKMA SİSTEMİ

V. BÖLÜM: OSMANLI DEVLETİ'NDE LİDER YÖNETİCİLER

OSMAN BEY (Osman Gazi, I. Osman)

ORHAN BEY (Orhan Gazi)

I. MURAD (Murad Hüdavendigâr)

YILDIRIM BAYEZİD (I. Bayezid)

ÇELEBİ MEHMED (I. Mehmed)

II. MURAD

FATİH SULTAN MEHMED (II. Mehmed)

II. BAYEZİD (Sultan Bayezid-i Veli)

YAVUZ SULTAN SELİM (I. Selim)

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN (I. Süleyman)

II. SELİM (Sarı Selim, Sarhoş Selim)

III. MURAD

III. MEHMED

SULTAN I. AHMED

I. MUSTAFA (Deli Mustafa)

GENÇ OSMAN (II. Osman)

IV. MURAD (Bağdat Fatih)

SULTAN İBRAHİM (Deli İbrahim)

IV. MEHMED (Avcı Mehmed)

II. SÜLEYMAN

II. AHMED

II. MUSTAFA

III. AHMED (Lale Devri Sultanı)

I. MAHMUD

III. OSMAN
III. MUSTAFA
I. ABDÜLHAMİD
III. SELİM (Bestekâr ve Islahatçı)
IV. MUSTAFA
II. MAHMUD (İnkılapçı)
SULTAN ABDÜLMECİD (Tanzimatçı)
SULTAN ABDÜLAZİZ
V. MURAD (Mason, Deli Murad)
II. ABDÜLHAMİD (Sultan Abdülhamid Han)
V. MEHMED (Sultan Reşad)
VAHDEDDİN (VI. Mehmed)

EKLER

EK I - TARİHTE VE GÜNÜMÜZDE TÜRK DEVLETLERİ
EK II - GÜNÜMÜZDE VAR OLAN TÜRKLER VE TÜRK TOPLULUKLARI
EK III - PADİŞAH ANALARI VE ETNİK KÖKENLERİ
EK IV - OSMANLI DEVLETİ SADRAZAMLARI

NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK

ANKARA: Mithatpaşa Cad. no. 74, Kocatepe Kültür Merkezi Kızılırmak Sokak Girişi, Ankara
Telefon: +90 312 418 20 10. **Belgeç:** +90 312 418 30 20. **E-Posta:** dagitim@nobelyayin.com

İSTANBUL: Molla Fenari Sokak Nu.: 8 Cağaloğlu-İstanbul
Telefon: +90 212 511 61 44. **Belgeç:** +90 212 511 61 49.
Web: www.nobelkitap.com **E-Posta:** info@nobelkitap.com

